

Alla Boyko.

EVOLUTION OF G. G. VASHCHENKO AND A. S. MAKARENKO RELATIONS:
RETROSPECTIVE VIEW AND PROJECTION ON MODERN TIME

The evolution of relations of G. Vashchenko and A. Makarenko is considered. The common and different in their worldviews and creative activities, expedience of projection of G. Vashchenko's conclusions and generalisations on modern time and upbringing prospect are grounded. The list of G. Vashchenko's works written in Germany is given.

Keywords: *G. G. Vashchenko, A. S. Makarenko, Poltava, general and different, spiritually-moral education, criticism, prospect.*

Одержано 22.04.2009 р., рекомендовано до друку 25.05.2009 р.

УДК 37(091)„15”

БОРИС ГОД
(Полтава)

**«ГАЛАТЕО, АБО ПРО ЗВИЧАЙ»: ЗАБУТИЙ
ЖАНР ПЕДАГОГІЧНОЇ ЛІТЕРАТУРИ
XVI СТОЛІТТЯ**

Розглянуто «Галатео» Дж. Делла Каза – популярний педагогічний трактат епохи Відродження. Обґрунтовано його велике значення й виховну цінність, підкреслено необхідність продовження цієї традиції.

Ключові слова: *Відродження, педагогічна література, підручник, моральне виховання, правила пристойності, тактовність, гуманізм, етика.*

Історія педагогічної літератури, її різноманітних жанрів і форм – абеток, підручників, навчальних посібників тощо – окрема, по-своєму цікава, проте, маловивчена наукова тема. Вона специфічно віддзеркалює процес накопичення знань про виховання, трансформацію освітньо-виховних ідеалів і парадигм. Із огляду на це пропонуємо читачам один маловідомий твір такого роду – трактат гуманіста епохи європейського Відродження Джованні Делла Кази „Галатео, або Про звичай” (у тогочасному обігу просто „Галатео”).

Звернення до нього видається актуальним і доцільним із декількох міркувань. По-перше, це твір ренесансної доби, вплив якої на становлення сучасної педагогіки є загальноновизнаним (звернення до людини, гуманістичні пріоритети у вихованні, співзвучні нашим сьогоденним настроям). По-друге, спонукають труднощі й проблеми вітчизняного педагогічного процесу, коли за глобальними, стратегічними цілями нерідко втрачається тактична ініціатива: знаємо, що треба робити, але не досить чітко усвідомлюємо, як діяти. Ми прагнемо до ідеалу всебічно розвиненої особистості, підвищуємо якість освіти, але втрачаємо у морально-духовному плані, де ситуація майже критична.

Гуманісти епохи Відродження, хоча й були великими оптимістами, але не могли не відчувати труднощів виховного процесу, протиріч між ідеалом і реальністю. Відчував їх і Джованні Делла Каза (28.VI.1503-14.XI.1556) – італієць, флорентійський аристократ, відомий державний і релігійний діяч, людина добре освічена, блискучий знавець античності й талановитий літератор.

Історикам педагогіки його ім'я знайоме мало, проте згадки про Делла Казу неодноразово зустрічаємо в загальнокультурному контексті, наприклад, у Л. Брагіної („Сочинения великих итальянцев XVI века”, 2002). Корисними для розуміння соціокультурної атмосфери, у якій сформувався Делла Каза, є твори ренесансознавців (Я. Буркгардт, Л. Баткін, О. Лосев, В. Литвинов та ін.), а також історико-педагогічна література (Н. Рев'якіна, О. Кудрявцев, Н. Ніколаєва та ін.). Трактат Делла Казі як літературно-педагогічна пам'ятка XVI століття згаданий в монографії французького історика Ф. Ар'єса („Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке”, 1999). Автор висловив думку про те, що процес „відкриття світу дитини” стимулював величезний інтерес до її виховання, а це, у свою чергу, викликало потребу в нових формах методики та методичної літератури. Гуманісти відповіли на виклик часу. Два трактати – „Про пристойність дитячих звичаїв” Еразма Роттердамського і „Галатео, або Про звичаї” Джованні Делла Казі довгий час користувалися неабиякою популярністю, навіть за межами XVI століття.

Те, що ці два імені ми назвали поруч, не є випадковим. Твори обох авторів схожі і за жанром, і за методологією. Це були так звані посібники з „цивільності”, тобто підручники з культури поведінки (тоді це називалося „гарні манери”, правила „гарного тону”). Вони склалися з настанов, напучень, порад і адресувалися безпосередньо вихованцям. Гуманісти взагалі любили цей жанр, із напученнями вони зверталися до правителів, монархів, можновладців, до батьків і молоді загалом. Але підручники з „цивільності” мали свою специфіку: наставляючи дитину або юнака „гарним манерам”, вони водночас виконували роль навчального посібника, за яким вчилися читати, писати, із яких одержували перші відомості про зміст навчальних дисциплін. У підручниках із „цивільності” говорилося, як поводитися за столом, у світській обстановці, а також пропонувалися приписи морального характеру щодо обов'язків „перед Богом і батьками” [1, с. 291]. Цей вид педагогічної літератури широко практикувався у сімейному вихованні, індивідуальній роботі з наставником, також у різноманітних навчальних закладах. Саме до такого жанру належав „Галатео”.

У даній статті ми плануємо в історико-педагогічному ракурсі розглянути твір італійського гуманіста, розкрити обстановку, у якій він з'явився, охарактеризувати особистість автора, проаналізувати зміст, виявити риси гуманістичного підходу до виховних проблем, новизну і перспективність його поглядів.

Життя і творча діяльність Джованні Делла Казі припадають на першу половину XVI століття – час вищого злету ренесансної культури в Італії, Високого й Пізнього Відродження. Він ознаменувався небувалим розквітом мистецтва, науки, розмаїттям яскравих талантів (Леонардо да Вінчі, Рафаель, Мікеланджело, Макіавеллі). Ідеали досконалості, краси, гармонії, естетичної цінності культурних феноменів досягли критичної межі, за якою почалося згасання Ренесансу. У центрі уваги гуманістів стояла людина, особистість, яка вимагала гармонійного виховання, розвитку всіх позитивних якостей „душі і тіла”, закладених у неї природою. За спинами тих, хто опікувався справою виховання в XVI столітті, була плеяда блискучих мислителів і педагогів XIV-XV століть – П.П. Верджеріо, М. Веджо, Вітторіно да Фельтре, Гуаріно да Верона. Разом із тим у новому столітті з'ясувалося, що не все так просто з

вихованням людини, якщо вимірювати його за шкалою гармонії і краси. Дж. Делла Каза неодноразово посилався на „Декамерон” Боккаччо, де в сатиричній формі розглянуто життя і звички італійців. Здається, що з часу його написання (XIV століття) мало що змінилося у побуті городян та їх морально-інтелектуальному стані. Тому й у „Галатео” звучать критичні думки, хоча й дещо пом'якшені порівняно з „Похвалою Глупоті” та „Домашніми бесідами” Еразма Роттердамського.

Про життєвий шлях Делла Казі відомо багато. Він флорентієць, родом із міста, яким особливо пишалася ренесансна Італія, аристократ, отримав високу освіту (Флоренція, Падуя, Болон'я). Товаришував із відомим письменником-гуманістом П'єтро Бембою. Церковну кар'єру, досить успішну, поєднував із світським життям, науковими та літературними заняттями, уславив себе як відомий оратор. „Галатео” Дж. Делла Каза написав у 1551-1554 роках в абатстві Нервеза, де провів останні роки життя як приватна особа. Тяжким ударом для гуманіста стала відмова папи Павла IV присвоїти йому сан кардинала, після чого він помер у Римі.

Твір „Галатео” написаний з метою наставити на „справжню гречність” і навчити правилам поведінки небожа автора, Аннібале Ручеллаї, якого він любив як сина. Сімейство Ручеллаї належало до найвідоміших і найповажніших у Флоренції, а саме місто було розвиненою промислово-торгівельною республікою. Саме за таких умов і зародився італійський гуманізм, розповсюджувалися нові ідеї щодо освіти й виховання. Такі міста першими вступили у смугу серйозних соціальних змін, вивели на арену „нових людей”, діяльність яких „...проходила вже не серед середньовічних корпорацій, що стали для них тісними й вузькими. Високого суспільного статусу вони домоглися завдяки особистим якостям, праці та знанням” [6, с. 4]. Можна додати: і новому вихованню.

Італійські городяни (пополани) хотіли бачити своїх дітей енергійними, підприємливими, освіченими. Тому тогочасна Флоренція славилася школами, а міська влада активно втручалася в справу виховання. Пересічні мешканці, ділові люди охоче долучалися до обговорення педагогічних проблем. За таких умов і виникла так звана купецька література з виховання. Наприклад, Паоло Чертальдо написав „Книгу про добрі звичаї”, де розмірковував на тему, як знайти практичне застосування здобутим у школі знанням, „...використати їх розумно, для користі справи”. Багато чого говорилося на виховну тему у сімейних хроніках, нотатках, заповідях і „батьківських напученнях”.

Як бачимо, „Галатео” виник не на пустому місці, а в розвиток старої, середньовічної, і нової, ренесансно-гуманістичної традиції. Середньовічна ж сягала у глибину століть, її зафіксовано в різноманітних повчаннях і напученнях, як релігійного, так і світського характеру. „Учення про правила поведінки в суспільстві викладалося спочатку в усній, а потім у письмовій формі і навіть інколи у вигляді віршованого тексту та були практично єдиною дисципліною, якою обмежувалася освіта не священнослужителя, майбутнього лицаря, поки він лише носив зброю і опановував світські манери”, – зазначав Ф. Ар'єс [1, с. 291]. У такому лицарському середовищі народилася „куртуазна” культура, з'явилася література про „гарні манери” (етикет). Усні поради переписувалися від руки до появи книгодрукування, вони передавалися від покоління до покоління. Що стосується школярів Середньовіччя, то вони слухали й читали „Дистихі Катона” (невідомого автора, Псевдо-Катона, який довільно викладав думки римського мораліста), „Фацетус”, „Флоретус”, „Книгу парабол” та інших, як тоді говорили, „авторів”. „Фацетус”, наприклад, був своєрідним підручником із правил поведінки (саме слово означає „добре вихований”). Він з'явився у XII столітті, але

автор – невідомий. „Флоретус” – збірка моральних приписів у формі віршів, так само невідомого автора. У „Дистихах Катона” поряд із настановами: „Молись Богові”, „Люби батьків”, „Шануй родичів” та іншими викладено норми благопристойності й гречності: „Будь люб’язним із людьми”, „Не промовляй поганих слів”, „Не глузуй ні з кого” тощо.

Гуманісти наповнили старі форми спілкування новим змістом, усунули сухе моралізаторство і нудну сентенційність. Вони прагнули навчити дітей і молодь „ми-стецтву жити достойно”, правильно поводитися у різних життєвих ситуаціях, поважаючи свою гідність і гідність оточуючих. Загалом мова йшла не про придворний церемоніал і куртуазний етикет, а про повсякденне життя діяльної, творчої людини, освіченої, моральної, належним чином соціально-орієнтованої, яка розуміє своє покликання повною мірою реалізувати притаманні їй здібності на благо собі і своїм ближнім. Оформлялася й педагогічна тональність творів такого роду: повага до особистості дитини, усвідомлення труднощів дорослішання, замість залякування божим покаранням пропагувалася готовність надати педагогічну допомогу (Еразм Роттердамський порівнював працю вихователя із садівником, який не шкодував сил, щоб молоді дерева вирости гарними й неушкодженими).

Отже, основним завданням підручників із „соціальності” була допомога людині, що вступає в життя, соціалізуватися, знайти своє місце в суспільстві, жити з ним у мирі та злагоді. „Гарні манери” тоді вважалися не самоціллю, а засобом соціально-етичного виховання. Вони не мали нічого спільного з пустими, зайвими церемоніями, якими сповнене життя знатних вельмож, безкінечними розшаркуваннями, люб’язностями, стандартними фразами, мішурними словами тощо [3, с. 261], а розповідь про них – не виклад пишномовних сентенцій. Це поради старшого молодшому, побудовані на взаємній довірі та повазі. Виокремлюється важлива їх методична особливість: навчати дитину моральності краще розпочинати не з високих матерій, не з етики Аристотеля, Цицерона або Сенеки, а з простих, доступних їй істин. „Відклавши високорозумні повчання до того часу, поки подорослішаю, я почну, так би мовити, із дрібниць, а саме: як під час спілкування та бесіди бути добре вихованим, приємним і мати гарні манери, які насправді хоча й не є чеснотами, але чимось близькі до них”. Є певні етичні категорії, продовжує думку автор „Галатео”. Це – „щедрість”, „постійність”, „великодушність”, але їх не кожного дня доводиться спостерігати, однак спілкуватися з людьми ми повинні щоденно, тому „... від приємної поведінки, благих манер і слів користі, гадаю, не менше, ніж від величі душі й самовладання” [3, с. 248].

Таким чином, лейтмотив „Галатео” такий: пам’ятай, що ти не один і не „пупземлі”, навколо тебе люди, дій так, аби не зашкодити іншим, заслужити повагу ближнього. Приклади того, як краще себе поводити, автор брав із „Декамерона” [2, с. 43-45; 303-304, 315 та ін.], власних спостережень за життям і поведінкою авторитетних італійців (Джованні Матео Гіберті, єпископа Верони; Галеаццо Флоримонте, який, до речі, запропонував Делла Казі написати цей твір; сімейства Джанфільяцці, одного з найзаможніших у Флоренції).

У роздумах Делла Казі щодо виховання простежується тенденція відштовхуватися від природи, природних якостей людей, бо їм притаманне прагнення до приємного, їх ображає все потворне, дратує брудне, непристойне. Через це краще уникати всього того, що викликає спротив почуттів і розуму [3, с. 248]. Позиція Делла Казі не стільки естетична, скільки прагматична, доцільна: дотримуючись правил „гарного тону”, легше стати бажаним у товаристві, досягти успіху в життєвих справах. Цілком у дусі ренесансної антропології гуманіст говорив про гідність і благородство кожної людини, радив не втрачати їх у будь-якій ситуації, чи то внаслідок власних невихованості,

невігластва, брутальності, чи як наслідок надмірної пихатості на межі з улесливістю, рабським себе приниженням.

На відміну від Еразма Роттердамського, Делла Каза надав своєму творові блискучої художньої форми. „Галатео” – яскравіший, витонченіший і цікавіший. Це збірка новел, у яких змальовано різноманітні життєві ситуації, в які може потрапити молода людина. Читач отримав можливість познайомитися з низкою порад і рекомендацій щодо етикету. Слово „етикет” у первісному значенні – це суворо регламентований порядок і правила поведінки в куртуазному середовищі. Проте автор „Галатео” наповнив його гуманістичним змістом, поширюючи на будь-яку людську спільноту. У всій повноті постав у трактаті принцип єдності етики та естетики. „Людина, – говорив Делла Каза, – не повинна обмежуватися тим, чи діє правильно, морально. Її вчинки повинні бути красивими, сповненими міри й грації. Почуття міри в усьому – золоте правило життя, ...відтак вихованим людям належить дотримуватися цього завжди, за всіх обставин: рухаючись, стоячи, сидячи, і в прийомах, і в поведінці, і в одязі, і в мовленні, і в позі, і у вчинках” [3, с. 283].

Як бачимо, коло виховних проблем, порушених автором дуже широке. Це й зовнішній вигляд, постава, одяг, поведінка під час дружнього застілля, бесіди, мова і мовлення тощо. Деякі поради встигли застаріти й видаються нам певним анахронізмом, хоча, безперечно, вони мали сенс у конкретних історичних умовах. Є й такі, що залишаються актуальними. Варто дослухатися, що сказано в трактаті про одяг. „Людина повинна бути добре вдягнутою, відповідно до свого віку та статусу, інакше можуть подумати, що вона зневажає оточуючими”. Далі йдеться про естетичність, красу, доречність одягу. У той же час пропагується ідея про те, що одяг не варто робити предметом марнославства й пихи. „Тобі потрібно знати, читаємо в трактаті, – що в багатьох і найкращих містах закон забороняє заможному вдягатися набагато краще, ніж незможному, бо бідна людина відчує образу, якщо хтось бодай зовнішньо виявить зверхність... Не слід хизуватися знатністю, багатством і славою...” [3, с. 259]. Можна припустити, що тут мова йде про закони проти розкошів, що їх почали запроваджувати у Франції та Італії наприкінці XIII століття. Саме вони мали безпосереднє відношення до трансформації середньовічного суспільства. Люди незнатного походження, які змогли піднятися на соціальній драбині, нерідко намагалися підкреслити це розкішним одягом. З іншого боку, існувала традиція, відповідно до якої заборонялося носити одяг, що не підкреслює статусу людини [5, с. 435]. Проте Делла Каза, схоже, мав на увазі не це: надто багатий одяг засуджувався ним із моральної точки зору, як прояв неповаги, бажання виділитися з-поміж собі подібних. Так само розмірковував він про моду: дотримуватися її необхідно, але в міру, не надто забігаючи наперед. Одягатися краще так, як зазвичай прийнято, без виклику суспільній моралі і без зайвого епатажу, інакше людина виглядає як „кулачний боєць, який виходить помірятися силою з усією округою, а це є нічим іншим, як дурним тоном” [3, с. 254].

В епоху Відродження зросло значення застільного етикету. Він був „...своєрідною грою, де в ритуалізованій формі простежувалося бажання впорядкувати людське співжиття” [4, с. 437]. Правила поведінки за столом – окрема тема трактату Делла Кази, бо по тому, як людина їсть і п’є, можна безпомилково судити про її вихованість і моральність. Звичайно, не треба їсти надто багато, об’їдатися „...як свиня, що встромила морду в поїло”; не підводячи голови, „...набивати рота так, що щоки лопаються”; вимазувати їжею руки і все тіло; витирати пальці хлібом. За столом не можна чухатися, плюватися, чистити зуби серветкою, сидіти й розмовляти з набитим ротом; недоречно відкрито демонструвати задоволення або незадоволення поданими блюда-

ми, а господарям – примушувати гостей їсти те, чого вони не бажають [3, с. 254; 285]. Усе це нам добре знайоме і стало елементарними нормами. А от думка автора щодо вживання алкоголю може з нашою не збігтися. За традицією, нібито започаткованою в Греції, – говорив він, – уважається за доблесть пити багато, відповідаючи на кожен тост. Але „...щоб там не писалося у стародавніх хроніках, я дякую Богові, аби тільки вона разом із іншими заморськими впливами нас не торкнулася” [3, с. 286]. „Хміль – не жарт і не подвиг. Змагання, хто більше вип’є, неприпустиме і навіть небезпечне в культурному середовищі. Тому, якщо юнакові запропонують випити під той чи інший тост, краще ввічливо відмовитися або лише пригубити. Розповідають про Сократа, що він одного разу вживав оковиту всю ніч, але це не завадило йому вранці зробити складні геометричні розрахунки. Не вір цьому, – переконував небожа Делла Каза, – справа не у вині, а в геніальності Сократа, загалом же постійне й непомірне вживання алкоголю – шкідлива звичка, вона веде до пияцтва, а п’яниць (чинчильонів) тоді в Італії не поважали” [2, с. 38-39].

Добре відомо, що європейські гуманісти доби Ренесансу надавали великої уваги культурі мовлення. Ознакою вихованості вважалося вміння правильно й красиво говорити, вести полемічну бесіду, володіти риторичними прийомами. Сам Делла Каза був чудовим оратором, знавцем античної риторики, шанувальником Цицерона і Демосфена. Та й дружнє спілкування у формі бесіди – одне з найулюбленіших занять інтелектуалів того часу. У „Галатео” є низка порад, як стати „приємним співрозмовником”. Для цього гуманіст радив правильно обрати тему для спілкування (вона не повинна бути дрібною, малозначущою), уважно слухати, не відволікаючись на зайві справи (не стригти нігті, не бігати по кімнаті, не повертатися спиною до того, хто говорить тощо), не сидіти мовчки і не говорити багато, не перебивати постійно, не демонструвати відсутності інтересу до співрозмовника. Необхідно говорити чітко й зрозуміло, вчасно позбавлятися мовленнєвих дефектів; не вживати вульгарних висловів, прийнятих у нижчих верствах (тобто сленгу), не говорити непристойностей. Голос Делла Каза закликав мати присмний, „не хрипливий, не різкий, не надто гучний і не дуже тихий”. Він закликав прагнути до того, щоб змістові сказаного відповідали красива, гарна форма.

Зауважимо, що „Галатео” написаний не латиною, а живою італійською мовою, в основі якої лежав тосканський діалект. Делла Каза, як і його попередник Л.Б. Альберті, автор педагогічного трактату „Про сім’ю”, надавав великого значення знанню рідної мови. „Ніхто не може дохідливо висловити свою думку людям, котрі не розуміють його мови; і не варто нам перекручувати рідну мову й кривлятися тільки через те, що німець не володіє італійською... Буває, звернеться іспанець до італійця італійською мовою, а той, ...бажаючи покрасуватися (іспанці були завойовниками – Б.Г.), відповідає йому іспанською. Таку розмову важко слухати. Отже, будемо говорити чужою мовою, коли в цьому є потреба, а в повсякденному житті рідною, не чужою, хоча й більше досконалою” [3, с. 273].

Цікаві думки висловлено Дж. Делла Казою про мистецтво полеміки. Загалом, – зазначає мислитель, – необхідно уникати суперечок у дружній бесіді, але „...якщо товариство втягнуло тебе в дискусію, старайся заперечувати м’яко і не дуже прагни перемоги, не насолоджуйся перемогою, залиши кожному її частинку... Однак люди здебільшого так захоплюються собою, що зовсім не цінують чужого задоволення і, щоб продемонструвати власну мудрість, ерудицію, прозорливість, повчають усіх і сперечаються без кінця... ні з чим судженням не погоджуються, окрім свого” [3, с. 257].

Делла Каза переконаний, що у ході розмови з друзями, у повсякденному спілкуванні вихована людина повинна бути тактовною. Такт (від лат. *tactus*) – одне

з ключових понять морально-педагогічного дискурсу гуманіста. Він уживає його загалом у прямому значенні слова – як почуття міри, дотримання правил пристойності. Хоча відсутність такту не є „смертельним гріхом”, а швидше прикрою помилкою, що серйозно перешкоджає людським стосункам. Зазвичай, – зазначає гуманіст, – у компаніях полюбують сміх і жарти, це цілком природно, проте тут існує певна небезпека. Жодним чином не насміхайся над товаришами, наставляє Делла Каза, бо „... дуже погано чинять ті, хто висміює фізичні вади інших, словами або якимось інакше виказує неповагу, як це роблять із заїками, кульгавими, горбатими”. Жарт також має бути доречним, бо може спричинити образу, викликати непорозуміння. „Часом трапляється в дитячих пустошах та іграх така ситуація: хтось когось ударив, жартуючи, а той сприйняв це за зухвалий виклик. Тому сама гра перейшла у бійку”, а веселий жарт став причиною образи [3, с. 268]. На думку мислителя, гостре слівце, сказане невдало, також дошкуляє, викликає хворобливу реакцію [3, с. 268].

Автор „Галатео” наголошував на необхідності розвивати комунікативні здібності дітей, спонукати їх до спілкування з товаришами: „Запам’ятай, що здобуде приязнь до себе той, хто вміє триматися з людьми по-дружньому, а хто їх цурається, той скрізь виглядає стороннім, тобто чужим... Тому корисно засвоїти правило: краще щиро вітатися, розмовляти і відповідати привітно, із усіма поводитися як із друзями і земляками” [3, с. 256]. Про особливе значення форми вітання у стосунках дітей із ровесниками й дорослими говорив і Еразм Роттердамський.

Схожість із Еразмом ще й у тому, що Делла Каза вважав за необхідне формування соціальних якостей особистості, навчання „гарним манерам” розпочинати з раннього дитинства. У цьому віці людина „... настільки чиста, що її легко зафарбувати в будь-який колір, а ще ось чому: до чого вона раніше за все звикає, те й найбільше любить” [3, с. 280]. Еразм, повторюючи античних класиків, закликав „розминати віск, поки він м’який”. У роботі „Про виховання дітей” він писав: „Ми чуємо дивні нарікання людей на те, до якої міри природа дітей схильна до ганджу, як важко захопити їх любов’ю до чеснот. Здебільшого ж у цьому злі винні ми самі, оскільки розбещуємо розум перед тим, як учити добродетелі” [7, с. 262].

Таким чином, аналіз трактату Джованні Делла Каза „Галатео, або Про звичаї” дає підстави говорити про нього як про один із кращих зразків педагогічної літератури XVI століття. Написаний у формі настанов, він став класикою специфічного жанру – посібників із „цивільності”. Новизна педагогічного підходу гуманіста полягала в тому, що шлях до соціально-етичного виховання бачився ним через формування елементарних навичок спілкування і культури поведінки в різних життєвих ситуаціях. У розумінні ренесансних гуманістів „гарні манери” повинні стати надбанням широко суспільного загалу, а не тільки елітарних кіл, бо саме виховання, а не багатство і знатність роблять людину благородною. Ми назвали жанр трактату забутим, маючи на увазі його слабку популярність сьогодні. Посібники з етикету, звичайно, існують, але вони не мають такої педагогічної глибини, як у „Галатео”. Хочеться сподіватися, що започаткована гуманістом традиція знайде продовження в сучасній вітчизняній педагогіці.

ЛІТЕРАТУРА

1. Арьес Ф. Ребенок и семейная жизнь при Старом порядке / Филипп Арьес ; [пер. с франц.]. – Екатеринбург : Изд-во Урал. ун-та, 1999. – 416 с.

2. Боккаччо Д. Декамерон / Джованни Бокаччо ; [пер. с итал.]. – М. : Худож. лит., 1989. – 543 с.
3. Делла Каза Д. Галатео, или Об обычаях / Джованни Делла Каза ; [пер. с итал.] // Сочинения великих итальянцев XVI века [под ред. Л. Брагиной]. – СПб. : Алетейя, 2002. – С. 248-288.
4. История культуры стран Западной Европы в эпоху Возрождения : [учеб. для вузов ; под ред. Л. Брагиной]. – М. : Высш. шк., 2001. – 479 с.
5. Ле Гофф Ж. Цивилизация средневекового Запада / Жак Ле Гофф ; [пер. с франц.]. – Екатеринбург : У-Фактория, 2007. – 560 с.
6. Ревякина Н.В. Гуманистическое воспитание в Италии XIV – XV веков / Нина Викторовна Ревякина. – Иваново : Изд-во Иванов. гос. ун-та, 1993. – 257 с.
7. Эразм Роттердамский. О воспитании детей / Эразм Роттердамский ; [пер. с лат.] // Образ человека в зеркале гуманизма: мыслители и педагоги эпохи Возрождения о формировании личности (XIV – XVII вв.). – М. : Изд-во УРАО, 1999. – С. 246-296.

Boris God.

«ГАЛАТЕО, ИЛИ ОБ ОБЫЧАЯХ»: ЗАБЫТЫЙ ЖАНР ПЕДАГОГИЧЕСКОЙ
ЛИТЕРАТУРЫ XVI СТОЛЕТИЯ

Рассмотрен «Галатео» Дж. Делла Каза – популярный педагогический трактат эпохи Возрождения. Обосновано его значение и воспитательная ценность, подчеркнута необходимость продолжения этой традиции.

Ключевые слова: *Возрождение, педагогическая литература, учебник, моральное воспитание, правила приличия, тактичность, гуманизм, этика.*

Borys God.

«GALATEO, OR ABOUT CONSUEITUDES»: FORGOTTEN GENRE OF
PEDAGOGICAL LITERATURE OF THE 16TH CENTURY

The article deals with D. Della Casa's „Galateo”, popular pedagogical tract of the Renaissance period. Its great significance and educational value is proved. The necessity of continuation of this tradition is asserted.

Keywords: *Renaissance, pedagogic literature, school-book, moral education, rules of decorum, tactfulness, humanism, ethics.*

Одержано 28.04.2009 г., рекомендовано до друку 25.05.2009 г.